

רק הפיכת המינהל לרשות עצמאית יעילה תחלף את ישראל מהסבך הביורוקרטי

ח"כ נעמי בלומנטל

מאז שאני מכהנת בתפקיד סגנית שר התשתיות הלאומיות, אחד מתחומי העיסוק המתסכלים ביותר במשרד הוא הטיפול בנושא מינהל מקרקעי ישראל. אחד הנושאים הראשונים על סדר היום שלנו, בראשות השר באותם ימים אביגדור ליברמן, היה למנות מנהל למינהל. לכאורה זהו תפקיד שכל העיניים נשאות אליו, ובכל זאת נדרשו כחמישה חודשים עד שנמצא האדם הראוי לתפקיד. לא חלפו חודשיים, והמנכ"ל הנבחר פרש, אולי בגלל ש"נשבר".

**"נגמת המשרד
לתשתיות לאומיות
היא להפוך את
מינהל המקרקעין
לרשות שתוכל
לתפקד בצורה
מסודרת ונבונה,
שתמוע סרבול
ושתיתן לציבור
את השירות
שעליו היא
מופקדת במהירות
וביעילות."**

מקור התסכול של המנהל במינהל – ואת זאת יוכל להסביר היטב יעקב אפרתי שעשה דרך לא קלה עד שהגיע אל התפקיד – טמון בעצם בעובדה, שאין למדינה מדיניות ברורה בכל מה שקשור בקרקע, אין מדיניות לאומית מוסדרת וברורה, אין מדיניות עקבית. המערכת הפוליטית בישראל דינמית מאוד. כתוצאה מכך, לעתים המדיניות היא שצריך לחזק יישובים קיימים ולא להקים יישובים חדשים, ולעתים המגמה היא דווקא להקים יישובים חדשים. לפעמים המדיניות היא לחזק את המרכז, ולפעמים קובעת המדיניות שיש לחזור ולחזק את הפריפריה. חיים במצב נזיל כזה אינם מבשרים טובות למדינה. העובדה שההחלטות משתנות חדות לבקרים, שהשלטון מתחלף בתדירות גדולה מדי, גורמת לכך שהגוף הנקרא מינהל מקרקעי ישראל מתפקד ככבאי של שרפות מבלי שיוכל לבצע את המדיניות הקיימת.

הסיטואציה הזאת ממש בלתי אפשרית, ואנחנו רואים זאת יום-יום בשטח. יום אחד הנושא עולה לדיון בבית המשפט העליון, יום אחר אנו

מנהלים ויכוחים פנימיים חמורים. יום אחד מגזר מסוים מרגיש מקופח, ולמחרת מגזר אחר מרגיש מקופח. יום אחד אנו חייבים להתמודד עם פלישות רחבות היקף של כדווים בנגב, וכיום שאחריו הבעיה הדורשת פתרון היא ההיקף העצום של המבנים הלא-חוקיים בגליל. כולם אומרים לנו, ובצדק, "אתם הממשלה, אתם אמורים לבצע. אם מצאתם מבנה לא חוקי, תהרסו אותו." אבל כולנו מכירים את המציאות שבה אנו חיים. כדי להרוס כמה מבנים בלתי חוקיים או להתמודד עם פלישות פראיות, צריך להביא לשטח מאות שוטרים שיגנו על ההריסה או על הפינוי. ומה קורה אחר כך? ממש למחרת בונים מפרי החוק את המבנים מחדש. ואנחנו, כממשלה, ניצבים במידה רבה באוזלת יד נוכח המצב החמור, ופתרונות מעשיים כוללים לא נראים בעתיד הקרוב. זה נשמע חמור, זה נשמע רע, אבל כדאי שנדע כולנו מה המצב בפועל. וכמובן קיימת הביורוקרטיה. קחו לדוגמה נושא פשוט כמו כינוס ישיבה של מועצת מינהל מקרקעי ישראל. קובעים ואחר כך דוחים, לא פעם ולא פעמיים. ואף שעל סדר היום מצויים נושאים חשובים שדורשים הכרעה, ועל אף העובדה שהחלטות הנדרשות כבר הוכנו לדיון ולהחלטה, ודרושה הכרעה – הישיבות שוב נדחות, והמועצה אינה מתכנסת. וישאל השואל: מה מונע את כינוסה של מועצת המינהל? מה יותר פשוט מלקבוע מועד ולקיים את הישיבה? אין לי תשובה טובה על כך לבד מן העובדה שהישיבה לא מתקיימת. והאנשים בשטח, הזועקים לקבלת החלטות – ראשי רשויות מקומיות ואחרים – מטלפנים וקובלים על השיהוי, על הדחיות, והם צודקים, אבל החלטות לא מתקבלות, כי הישיבה לא מתקיימת. אני יודעת שעובדים במינהל הרבה אנשים טובים, אבל המערכת מסורבלת, והביורוקרטיה רבה מאוד. אני אומרת זאת בכאב לב, אבל זו עובדה הבאה לידי ביטוי יום-יומי בשטח. כל יום מגיעות אלי פניות מאזרחים פרטיים שאינם מייצגים גופים גדולים, אלא את עצמם. כ-80% מהפונים בבקשת עזרה הם אזרחים פרטיים. ורוכב הפניות צודקות. ומה הם רוצים בסך הכל, לפעמים רק חתימה של פקיד המתעכבת חודשים ולעתים שנים. העסק תקוע, ובצר להם הם פונים אלי כדי שאסייע להם להיחלץ מגלגלי הביורוקרטיה התקועים. כדי להמחיש את הביורוקרטיה אביא דוגמה. כאשר אזרח מבקש להוון את הקרקע שעליה הוא יושב, יש צורך לקבוע שמאות. מי שמטפל בנושא מטעם המדינה הוא השמאי הממשלתי. על שולחנו של השמאי הממשלתי ניצבים "הרים" של עבודה – לא רק בנושאי שמאות מקרקעין – ולכן עד שמגיע לטיפולו אותו תיק הקשור בהיוון, ייתכן שיעברו שנתיים. אחר כך חולף עוד זמן עד שהשמאות, לאחר שבוצעה, מגיעה לתשלום. בזמן הרב הזה שחלף בינתיים השתנו המחירים, ודרישת התשלום לפעמים כבר לא ריאלית. ואז מגיעים אלי אנשים קשי יום המבקשים הנחות, קובלים על שאינם יכולים לעמוד בתשלום הלא ריאלי,

רק הפיכת המינהל לרשות עצמאית יעילה תחלץ את ישראל מהסבך הביורוקרטי

ומתחילה מערכת של ערעורים שגם היא צורכת זמן. והעסק תקוע. וזה באמת עצוב, אבל גם גרוע, כי כך אי-אפשר לעבוד.

"העובדה

**שהחלטות
בתחום הקרקע
משתנות חדשות
לבקרים,
ושהשלטון מתחלך
בתדירות גדולה
מדי - גורמת לכך
שהגוף הנקרא
מינהל המקרקעין
מתפקד ככבאי
שרפות, מבלי
שיוכל לבצע את
המדיניות הקיימת."**

למרבה הצער, הסרבול במינהל אינו מצוי רק בתחומים שתיארחי, אלא גם בתחום התכנון. אבל הבעיות וההתנהלות שאינה משביעת רצון בכל מה שקשור בתכנון אינן נובעות בהכרח מביורוקרטיה פשוטה, אלא גם, ואולי בעיקר, מן העובדה שאנחנו באים מכל קצות המגזרים והקשת הפוליטית, וכל אחד מאיתנו רואה את הדברים מנקודת ראות אחרת, שונה. הדעות שונות באשר לנושאים הקשורים במגזר החקלאי ובמגזר העירוני, באשר לשינוי ייעוד של קרקעות, באשר לגובה התמורה בעת שינוי הייעוד ובאשר לנושאים רבים אחרים. לכל מי שעוסק בתחום הזה ברור שאם לא נצליח להגיע להבנות, אם לא נגיע למיצוי הטיפול המקדים בנושאים ונקבל החלטות מחייבות, אזי דרך החתחתים הניצבת בפנינו עדיין ארוכה וקשה.

כדי להיחלץ מן המצוקה הזו, מגמת המשרד לתשתיות לאומיות היא להפוך את המינהל לרשות, רשות שתוכל לתפקד בצורה מסודרת, בצורה נבונה מאוד, שתמנע סרבול ושתינתן לציבור את השירות שעליו היא מופקדת במהירות וביעילות. אני מקווה מאוד שלא ירחק היום, ורשות עצמאית כזו אכן תקום.

יחד עם כל דברי הביקורת האלה, אני חייבת להדגיש שאין לנו ארץ אחרת. זו ארץ ייחודית מאוד, הטומנת בחובה הרבה מאוד חזון, הרבה מאוד אהבת אדמה ועבודת אדמה כערך חברתי-לאומי, הרבה מאוד משאלות לב וכמיהה היסטורית, שכולם חלק מן הישות שלנו. ועם הארץ הזו, ובתוך הארץ הזו, אנו חייבים לחיות – על אף כל הקשיים. על כולנו להביט בתקווה עם הפנים קדימה. להביט – וגם לעשות את כל מה שנדרש כדי להיחלץ מן הבעיות הסבוכות. אני מקווה שנצליח. אני מקווה שתהיה לנו מדיניות לאומית ברורה לגבי הקרקע, וגם שנפעל בנחישות כדי שבמקום המינהל הקיים תקום רשות עצמאית, דינמית, תוססת, רב גונית, שתהיה פחות ביורוקרטית ומסורבלת לטובת כל אזרחי המדינה ולהקלת מצוקותיהם.